

МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛОМОВНОЇ ДИСКУСІЇ НА ОСНОВІ АВТЕНТИЧНИХ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ

У статті висвітлюються методичні передумови навчання майбутніх учителів англomовної дискусії на основі автентичних поетичних творів. Розглянуто цілі, а також позамовний, лінгвістичний, психологічний та лінгвосоціокультурний компоненти змісту такого навчання.

Ключові слова: англomовна дискусія, автентичний поетичний твір, цілі навчання, компоненти змісту навчання.

Ефективність навчання майбутніх учителів англomовної дискусії на основі автентичних поетичних творів (АПТ) значною мірою залежить від вирішення методичних проблем, пов'язаних із процесом відбору змісту навчання. Такий відбір здійснюється з урахуванням мети та ступеня навчання на основі двох принципів: перший принцип – *необхідність та достатність змісту* для досягнення окресленої мети навчання (призначений для засвоєння матеріал має забезпечувати володіння мовою в межах поставленої мети), другий принцип – *доступність змісту* навчання для його засвоєння (мають ураховуватися можливості студентів для засвоєння відібраного навчального матеріалу) [9, с. 123].

Проблема навчання дискусії досліджувалася неодноразово в роботах вітчизняних і закордонних учених (С. В. Гапонова, А. Й. Гордєєва, П. Б. Гурвич, Г. О. Китайгородська, Л. П. Коблова, Р. П. Мілруд, Е. Н. Пучко, В. Л. Скалкін, Є. В. Смірнова, Н. М. Топтигіна, Є. В. Шангарін, А. В. Щеколдіна, М. П. Янісів, K. Folse, R. McAndrew, S. Thornbury, P. Ur, J. Venema, A. Xu та інші). Аналіз відповідної літератури дозволив з'ясувати, що була розроблена методика навчання іншомовної дискусії на просунутому та старшому ступенях мовного ВНЗ, а також у школі, а от питання навчання іншомовної дискусії на I курсі мовного ВНЗ залишається поза увагою. Отже, вирішення порушеної проблеми потребує розгляду методичних передумов навчання англomовної дискусії на основі АПТ, що і є *метою цієї статті*. Завдання статті полягає у розгляді цілей, а також уточненні компонентів змісту відповідного навчання.

Сучасне тлумачення мети навчання ІМ уточнюється в *цілях*, а саме: практичній, освітній, розвивальній і виховній, які тісно між собою пов'язані і доповнюють одна одну.

Практична мета навчання ІМ визначається через категорію іншомовної комунікативної компетенції (ІКК). Під ІКК розуміємо здатність того, хто навчається, адекватно спілкуватися в комунікативних ситуаціях і його вміння організувати спілкування з урахуванням соціокультурних норм поведінки і комунікативної доцільності висловлювання [3, с. 60]. ІКК включає такі компетенції, як: мовленнєві, мовні (лінгвістичні), лінгвосоціокультурну, навчально-стратегічну, які знайшли своє відображення у практичній цілі навчання.

У Загальноєвропейських рекомендаціях дискусія відноситься до інтерактивних видів діяльності, для яких розроблені ілюстративні шкали. Отже, наприкінці початкового ступеня навчання студенти мовного ВНЗ оволодівають рівнем володіння мовою B2, тобто повинні: брати участь у звичній та незвичній дискусії; розуміти дискусії, пов'язані з її / його сферою, детально розуміти думки, виділені мовцем; вести бесіди, викладати свою думку й захищати її, оцінювати альтернативні пропозиції та висувати гіпотези й реагувати на гіпотези інших; впоратися з поживленою дискусією, правильно визначаючи аргументи "за" і "проти" певних позицій; чітко виражати свої ідеї та погляди, переконливо презентувати й реагувати на складні лінії аргументації [5, с. 78].

Практична мета навчання англomовної дискусії на основі АПТ спрямована на оволодіння зазначеними практичними вміннями, а також окреслює освітню, розвивальну та виховну цілі.

Освітня мета – це отримання знань, освіти засобами ІМ. Передбачається:

– оволодіння знаннями про культуру, літературу англomовних країн;

– усвідомлення суті усного аргументованого / контраргументованого полілогічного висловлювання;

– оволодіння прийомами сприйняття та розуміння інформації АПТ.

Виховна мета – це, як зазначає О. М. Соловова, кульмінація освіти, результат, який пов'язаний з готовністю і здатністю до дії і взаємодії з урахуванням прийнятих у суспільстві законів і норм поведінки, сформованих морально-ціннісних настанов особистості [7]. Тому передбачається виховання:

- позитивного ставлення до ІМ, культури, особливо до АПТ, який є яскравим зразком культури народу, мова якого вивчається;
- культури спілкування, а саме взаємодії під час дискусії (дотримання черги реплікування і т.д.);
- таких рис, як толерантність до думок інших, доброзичливість, повага;
- культури активного слухання.

Розвивальна мета пов'язана з формуванням міжпредметних навичок і вмінь (інформаційних, комунікативних, навчальних), а також з розвитком певних розумових здібностей. Тому передбачається розвиток:

- вмінь працювати в колективі, в команді та брати активну участь у житті групи;
- готовності до участі в ішомовному спілкуванні;
- творчих якостей особистості та здатності творчо мислити.

Беручи до уваги визначені цілі навчання майбутніх учителів англійської мови на основі АПТ та спираючись на дослідження І. Л. Бім, О. М. Солововой, Н. Д. Гальскової, О. В. Хоменко, С. П. Шатілова та ін., у змісті навчання майбутніх учителів англійської мови на основі АПТ, який розглядається не як статична категорія, а як така, що постійно розвивається і змінюється у відповідності до цілей навчання, ми виділили позамовний, лінгвістичний, психологічний та лінгвосоціокультурний компоненти.

До позамовного компоненту відносяться сфери спілкування, теми та проблеми, порушені в АПТ.

Будь-який мовленнєвий акт здійснюється в контексті певної ситуації, в рамках однієї із сфер діяльності. Вибір сфер, до діяльності в рамках яких повинні бути підготовлені студенти, має першочергове значення для подальшого вибору ситуацій, цілей, завдань, предметів мовлення, текстів для навчання та видів роботи. Слід зазначити, що численні ситуації охоплюють більш, ніж одну сферу. Для студентів мовних ВНЗ професійна й освітня сфери збігаються, адже студенти повинні володіти вміннями дискутувати, доводити, обґрунтовувати як під час навчання, так і в майбутній професійній діяльності. Центром особистісної сфери є можливість "особистості" висловити власну точку зору, і ця сфера охоплює спілкування з рідними та друзями. Між студентами академічної групи виникають дружні стосунки, і сфера особистих інтересів не повинна розглядатися як ізольована сфера [5, с. 45]. Таким чином, зміст навчання тісно пов'язаний із навчальними інтересами студентів, а також із їх особистим і громадським життям.

Необхідно зазначити, що в реальному спілкуванні люди досить рідко обговорюють теми, хіба що у професійному спілкуванні. Натомість першокурсник у реальному житті постійно стикається з *проблемами*, які необхідно вирішити. Проблема є саме тим засобом мотивації, що спонукає його активізувати свій соціальний і мовленнєвий досвід для її обговорення і зробити її об'єктом предметної діяльності. У процесі обговорення проблеми фоном є внутрішня розумова діяльність, а результатом – нові висновки, нові ідеї [6, с. 26]. Визначаючи предметний зміст будь-якої проблеми, необхідно окреслити набір предметів обговорення, тобто деталізувати саму проблему, яка є досить великою за обсягом.

На практичних заняттях з англійської мови АПТ розглядається нами як проблемна комунікативна ситуація. Як приклад, розглянемо АПТ "Turn off the TV!" написаний Брюсом Ленскі.

TURN OFF THE TV! by Bruce Lansky

My father gets quite mad at me;
my mother gets upset –
when they catch me watching
our new television set.

My father yells, "Turn that thing off!"
Mom says, "It's time to study."
I'd rather watch my favourite TV show
with my best buddy.

I sneak down after homework
and turn the set on low,
But when she sees me watching it,
my mom yells out, "No!"

Dad says, "If you don't turn it off,
I'll hang it from a tree!"
I rather doubt he'll do it,
'cause he watches more than me.

He watches sports all weekend,
and weekday evenings too,
while munching chips and pretzels –
the room looks like a zoo.

So if he ever got the nerve
to hang it from a tree,
he'd spend a lot of time up there –
watching it with me.

Зазначений АПТ відноситься до теми "Виховання дітей" і може бути використаний для обговорення таких проблем, як: "Непорозуміння між батьками та дітьми" (generation gap); "Стили виховання" (parents' styles of upbringing children). Предметний зміст може бути представлений такими проблемами для обговорення, як, наприклад:

- об'єктивний суспільний факт – демократичний стиль виховання є більш успішним ніж авторитарний; доброзичливі відносини у родині впливають на успішність молодих людей;
- об'єктивна сентенція, яка однак не підходить для всіх людей і на всі випадки життя – юнаки поважають своїх батьків, якщо вони самі дотримуються того, що вимагають від своїх дітей;
- масове явище або об'єкт, що викликає певний інтерес, здивування – непорозуміння між батьками та дітьми і т.д.

До обов'язкових умов, яким повинна відповідати проблема, яка порушується в АПТ, відносяться: новизна у презентації проблеми; зверненість до інтелектуально-емоційної сфери студентів; соціальна актуальність; відповідність змісту проблеми віковим особливостям студентів; особистісна зацікавленість студента; наявність інформації з проблеми. Проблема комунікативна ситуація, яка створюється під час читання АПТ не є штучною, вона вводить студентів у комунікативні відносини з героями АПТ, відчувається ситуація, яка склалася у творі, і все це разом складає гарний стимул для обговорення.

До лінгвістичного компоненту включено мовний і мовленнєвий матеріал.

Для того щоб забезпечити студентів необхідним мовно-мовленнєвим матеріалом, доцільніше організовувати дискусію на заключних заняттях з модульної теми, коли необхідний лексико-граматичний та інформаційний матеріал вже засвоєно. До того ж, дані досліджень свідчать, що володіння мовою в умовах реального комунікативного акту не забезпечується лише знанням мови, а вимагає певних навичок користування нею. Саме тому у розпорядженні того, хто говорить, є певні одиниці мовного коду, які сигналізують про комунікативний намір. За даними Н. Д. Арутюнової, такими одиницями є кліше [2, с. 3], які, враховуючи специфіку нашого дослідження, було включено до мовного матеріалу. Оскільки дискусія характеризується високим ступенем клішованості, то оволодіння інтерактивно-дискусійними вміннями неможливе без засвоєння студентами певних мовних одиниць, а саме кліше, які співвідносяться з виділеними вміннями, комунікативними намірами та фазами проведення дискусії. Наприклад, на тренувально-підготовчій фазі та фазі розвитку дискусії для комунікативного наміру *Interrupting / Stopping Interrupting* були відібрані такі кліше: *Sorry to interrupt, but...; I'd like to comment on that; I am sorry, but I have a question; If I could finish...* і т.д.

Мовленнєвий матеріал лінгвістичного компонента змісту навчання представлений АПТ. Текст є зв'язною послідовністю усних і письмових висловлювань, що породжуються або сприймаються у процесі мовленнєвої діяльності. Текст, з одного боку, є продуктом говоріння і тому має бути засобом мовленнєвого впливу на читача; з іншого боку, текст є одночасно об'єктом сприйняття і для реципієнта – об'єктом смислової обробки [1, с. 34]. Отже, ми розглядаємо художній твір, зокрема АПТ, як матеріал для навчання дискусії, де смислове сприйняття змісту АПТ виступає як стимул для усних висловлювань студентів.

Сприйняття твору – це активний цілеспрямований процес, який розглядається як сукупність розумових операцій, мета яких – не стільки особистісне сприйняття, скільки пошук і вилучення пізнавальної змістової, смислової, естетичної та емоційно суттєвої для читача інформації. АПТ може бути використаний на занятті як навчальний текст, адже йому властиві всі характеристики тексту: він відображає комунікативне завдання автора і має вплив на адресата; йому притаманна цілісність і смислова завершеність; вибір мовних засобів детермінований особистістю автора, його національною приналежністю.

С. К. Фоломкина виділяє функції тексту у навчальному процесі і надає функціям розвитку усного мовлення та смислового сприйняття тексту першочергового значення, в той час як поповненню і тренуванню мовного матеріалу – другорядного. Отже навчальний текст має трактуватися як об'єкт мовленнєвої діяльності [8, с. 21]. Дослідниця зображує такий процес формулою "читач – текст", оскільки текст є продуктом, породженим мовною особистістю та адресованим мовній особистості, яка, у свою чергу, здійснює цілеспрямовану розумову діяльність – вилучення і переробку пізнавальної та емоційної інформації тексту.

У межах психологічного компонента змісту навчання виокремлюємо вміння сприйняття та розуміння змістової, смислової й естетичної інформації АПТ, а також дискусійні вміння полілогічного мовлення.

Оскільки навчання дискусії буде проводитися на основі АПТ, є потреба розглянути вміння читання, які є важливими для організації дискусії на основі АПТ. Для того, щоб критично осмислити АПТ та висловити своє ставлення до проблеми, яка порушується в ньому, необхідно зрозуміти змістову, смислову й естетичну інформацію АПТ, що забезпечується вивчаючим (вдумливим) читанням шляхом дотримання прийомів роботи з АПТ. У процесі роботи над АПТ в режимі вивчаючого читання необхідно досягти таких комунікативних цілей:

- виразно читати поетичні рядки, враховуючи пунктуацію автора;
- визначати проблему, яка висвітлюється в АПТ [10];
- з'ясувати, що саме говориться в тексті у зв'язку з проблемою (думка автора);
- зіставити здобуту інформацію зі своїм досвідом;
- прокоментувати окремі факти;
- перефразувати незрозуміле з метою досягнення точності;
- інтерпретувати переносне значення;
- використовувати чуття для розуміння задуму автора [4];
- оцінити інформацію, висловити своє ставлення до прочитаного.

Проаналізувавши методичну літературу та вимоги Програми для мовних ВНЗ, виділимо вміння, необхідні студентам для участі в дискусії на основі АПТ на початковому ступені навчання.

Отже, учасник дискусії має оволодіти такими *дискусійними вміннями* полілогічного мовлення:

- висловлюватися цілісно у смисловому відношенні, використовуючи при цьому засоби логічного зв'язку: експліцитні (очевидні) – складносурядні та складнопідрядні сполучники, прислівники часу, способу дії тощо, або імпліцитні (не вербально, а за допомогою знаків пунктуації);
- сигналізувати про свій комунікативний намір, використовуючи необхідні кліше;
- висловлювати власну думку з проблеми / запитати про думку співрозмовників;
- аргументувати / контраргументувати погляд з проблеми – дотримуватися чіткої структури під час аргументації: певне твердження (теза) – його аргументація (докази) – приклади на користь вихідної тези;
- наводити протилежний погляд;
- констатувати проблему;
- погодитися / не погодитися з поглядом на проблему;
- тактовно перехоплювати ініціативу в розмові, переривати висловлювання співрозмовника і реагувати на таке втручання;
- розвивати аргументацію, перераховуючи докази у необхідній послідовності;
- наводити приклади на користь своїх аргументів;
- узагальнювати і робити висновки.

Зміст навчання не може не враховувати соціокультурний досвід народу, мова якого вивчається. Саме тому, зміст навчання розширюємо лінгвосоціокультурним компонентом. У ракурсі нашого дослідження до лінгвосоціокультурного компонента змісту навчання включено:

1) літературознавчі знання, необхідні для оволодіння інформацією АПТ:

- лексичні засоби увиразнення мовлення як: порівняння, метафора, персоніфікація, гіпербола, анафора і т.д.;
- фонетичні засоби увиразнення мовлення, до яких відносимо алітерацію, асонанс, ониматопею і т.д.;
- фоностилістичні та пунктуаційні особливості – виразне читання АПТ з урахуванням авторських пунктуаційних знаків.

2) знання етикету участі в дискусії, а також уміння мовленнєвої та немовленнєвої поведінки учасника дискусії.

Дискусія підпорядкована стандартизованим нормам соціальної поведінки, які визначаються уявленнями про шаблони поведінки у конкретній ситуації. Кожній культурі відповідає певна система ввічливості, яка в дискусії проявляється через інтерактивну поведінку учасника дискусії. Тому, хоча інтерактивні вміння є складовими дискусійних умінь полілогічного мовлення, з навчальною метою є підстави виділити окремо інтерактивні вміння.

До *інтерактивних умінь* полілогічного мовлення, якими необхідно володіти учаснику дискусії, відносимо:

- дотримання принципу ввічливості: толерантне ставлення до співбесідників, дотримання регламенту, поважання права інших на висловлювання власної позиції, коректна поведінка під час "накладання респіт" і т.д.
- виявлення активного слухання: тактовне перешиття, якщо думка співрозмовника не досить зрозуміла, наведення питань відкритого типу, вигукання на знак згоди, здивування, невербальне проявлення зацікавленістю розмовою (кивати головою, дивитися в очі, забороняється тримати руки перехрещені на грудях, що вказує на незацікавленість розмовою і т.д.).

Таким чином, були розглянуті методичні передумови навчання майбутніх учителів англійської мови дискусії на основі АПТ, уточнені цілі та компонентний склад змісту відповідного навчання. Перспективою подальшого дослідження вбачаємо розгляд процесу навчання майбутніх учителів англійської мови дискусії на основі АПТ.

Використані джерела

1. Артемьева С. С. Характер текста, используемого на этапе совершенствования речевых навыков / С. С. Артемьева // Иностранные языки в школе. – 1980. – № 1. – С. 33–37.
2. Арутюнова Н. Д. Истоки, проблемы и категории прагматики / Н. Д. Арутюнова, Е. В. Падучева // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1985. – Вып. 16. – С. 3–43.
3. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку) : дисс. ... док. пед. наук : 13.00.02 / Н. Ф. Бориско. – К., 2000. – 508 с.
4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистических исследований / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Мильруд Р. П. Организация обсуждения проблемы на уроке иностранного языка / Р. П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 4. – С. 26–30.
7. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : Базовый курс лекций : пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М. : Просвещение, 2002. – 239 с.
8. Фоломкина С. К. Текст в обучении иностранным языкам / С. К. Фоломкина // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 3. – С. 18–22.
9. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика: учебное пособие для преподавателей и студентов. 2-е изд., испр. и доп. / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.
10. Olson K. Something to talk about. A reproducible conversation resource for teachers and tutors / Kathleen Olson. – Michigan : The University of Michigan, 2001. – 103 p.

Андроник Н.П.

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ
ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУССИИ
НА ОСНОВЕ АУТЕНТИЧНЫХ ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ**

В статье анализируются методические предпосылки обучения будущих учителей англоязычной дискуссии на основе аутентичных поэтических произведений. Рассматриваются цели, а также внеязыковой, лингвистический, психологический и лингвосоциокультурный компоненты содержания такого обучения.

Ключевые слова: англоязычная дискуссия, аутентичное поэтическое произведение, цели обучения, компоненты содержания обучения.

Andronik N.P.

**METHODOLOGICAL GROUNDS
OF TEACHING PROSPECTIVE EL TEACHERS DISCUSSION ON THE BASIS
OF AUTHENTIC POETIC TEXTS**

This article presents methodological grounds of teaching future English teachers discussion on the basis of authentic poetry. Learning objectives, as well as extra-linguistic, linguistic, psychological, and linguo-socio-cultural content components of such training are clarified.

Key words: English-language discussion, authentic poetry, learning objectives, components of the teaching content.

Стаття надійшла до редакції 24.07.13